Q. D. B. V.

DE

VULNERIBUS ARTERIARUM IN ARTUBUS SÆPE FUNESTIS, RARO LETHALIBUS.

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICO-CHIRURGICO-FORENSIS,

QVAM

EX DECRETO GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ

PRAESIDE

DN. WILHELMO HULDERICO Waldtschmiedt / D.

MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE EXPERIMENTALIS PROF. PUBL. PRIMARIO S. R. I. ACADEMIAE LEOPOLDINAE N. C. COLLEGA, FACULTATIS MEDICAE h. t. DECANO,

PRO DOCTORIS GRADU

SUMMISQUE IN ARTE PÆONIA HONORIBUS, PRIVILEGIISQUE, RITE, MOREQUE MAJORUM SOLENNITER CAPESSENDIS IN ACROATERIO MAJORI,

LOCO HORISQUE CONSUETIS

DIE XVII. NOVEMBRIS ANNI M DCC XXVIII.

PUBLICO PLACIDOQVE ERVDITORVM EXAMINI COMMITTET,

AUTOR DEFENSURUS

GEORGIUS KRYSINGIUS,

FLENOPOLEO-CIMBER. IN PATRIA PRACTICVS MEDICUS.

KILIÆ, LITTERIS VIDVÆ JOH. CHRISTOPH. REUTHERI.

PRÆFAMEN.

Quanquam inter ea, quæ in rerum natura, totoque hoc mundo constant, quæque moventur tantum non omnia, *homo* excellentia & dignitate quadam sua emineat, singularique Dei Optimi Maximi liberalitate, non forma solum venusta, habili & a misera illa bestiarum, rationis expertium fortuna longe remota, largiter effuseque condecoratus, cœli quod Poëta dicit, cœrulea templa suspicere, & perpetua sapientissimi ejusdem opificis memoria recreari queat & confirmari, juxta tritum illud *Nasonis*: (a)

„Pronaque quum spectant animalia cætera terram,
„Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
„Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Verum præterea, anima quoque immortali præditus, quæ sunt præsentia, quæ præterita, quæque futura, ratiocinando explicare possit, & tantum non semper dijudicare; Nihilo tamen minus, sanctius idem (loqui ita cum vate liceat) animal tantis tamque funestis undique fere infestatur malis, ut jam olim *Chrysostomus, omnibus malis, hominem pessimum esse malum* judicaverit, qui cum inter Bestias unaquæque suo quodam ceu proprio angatur malo, pluribus uno veluti agmine conjunctis angitur. Inprimis huc referendi sunt *morbi*, cæteraque Valetudinis genera, quæ non solum a primis, quod ajunt incunabulis, in seram usque senectutem mortales usque eo hostiliter sæpius tentant, ut Divus *Hippocrates* haud inaniter pro-

(a) *Lib. I. Metamorph.*

nunciarit: *(b)* ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νοῦσος ἐστιν. & alibi: *(c)* „ἐκ μητρόων γὰρ λύτρω ἐξέδορε τοιοῦτος: ſed & multimodis adeo inſidiis felicitatem humanam ſæpius appetunt, ut experientia optima rerum magiſtra dudum probaverit, quod nulla fere, ne minima quidem hominis pars ſit, quae non periculoſis morborum tentationibus ſit obnoxia. Quis, quæſo eſt, qui neſciat tot morborum genera ex interna viſcerum labe provenientia? Quis cætera ignorat pericula, ex alio quodam debilioris naturæ vitio ſæpius erumpentia? Nemo certe, niſi, qui ſortis humanæ, eorumque quæ mortales quotidie fere offendunt, inſcius omnino, rudis & ignarus? Neque aliter multo comparatum eſt cum cauſſis externis in corporis noſtri, niſi mature eidem ſuccurratur, ſuperficiem præter omnem quoque opinionem maxime ſæpe injuriis. Ex larga exemplorum meſſe, ut ſpicilegium tantum aliquod repetam, quem latet frigus immite in corpus humanum haud infrequenter adeo eſſe iniquum, ut non ipſa ſolum experientia, hiberno præſertim tempore homines, naſo, pedibus, digitisque mutilatos oſtentet, ſed & *Borellus*, *(d)* *Bartholdus*, *(e)* *Gockelius*, *(f)* *Diemerbrockius*, *(g)* aliique gangrænam & ſphacelum *(h)* frigus nonnunquam excepiſſe teſtentur? Quem fugit beſtias audaciores fortunas mortalium nimium quantum ſæpius

(b) *Epiſt. II. ad Damaget. period. 279. Edit. Linden.*
(c) *ibid. per. 285.*
(d) *Cent. III. obſerv. 24.*
(e) *Oper. Medic. Dec. 2. obſ. 1.*
(f) *Gallicin Medico pract. obſ. 98. Cent. II.*
(g) *Obſerv. 13. in Operibus ejus.*
(h) *Sic beatus parens meus, poſt fata mihi colendus, Lipſiæ dum degeret, pedes pueri, multam nivem diu percurſantis, a frigore ita ſphacelatos vidit, ut levi attactu ſine ullo dolore, aut ſenſu, ſponte deciderent.*

pius vexare, quum & animalcula iisdem aliquando insidientur, & *Cramerus* (i) lacertam quandam in aure cauponis cujusdam latibulum quærentem, ossis petrosi arrosione, crudelia excitasse symptomata sit testificatus? Prætereo compressionis fortioris pericula adeo sæpissime dubia, ut Celeb. *Wedelius*, ægrum erysipelate exinde laborantem peculiari disputatione produxerit. (k) Nec memoria excidit casus ille tragicus, paucos ante annos coram summo Tribunali provinciali agitatus, quando Nobilis alicujus subditi tres, propter arctiorem vinculorum constrictionem sphacelo brachiorum & crurum interierunt. Omitto varia contusionum discrimina, quarum alia tibiis inflammationem cum gangræna conjunctam, (l) alia femori & lumbis ecchymoma, (m) alia vero scroto & cruri gangrænam (n) attulerunt. Taceo denique una cum plurimis aliis, venæsectionis sinistre administratæ damna a *Riverio* (o) & *Pareo* (p) notata: Sola inpræsentiarum *vulnera* verbis nostris fidem concilient, quæ non modo plerumque ex caussis externis originem trahunt suam, verum generi etiam humano tanto funestiora nonnunquam minitantur pericula, quanto arctius inter hæc quæ læsa sunt membra, & illas, quæ ad vi-

 tæ

(i) *in append. observat. ad Colleg. Chym. Jenæ 1682. in 4. editum.*

(k) *de ægro Erysipelate laborante habita Jen. 1682. Respondente G. F. Kinnero.*

(l) *L. F. Jacobi Diss. proponens Casum Erysipelatis scorbutici subito in sphacelum terminati Resp. J. E. Grosgebauer Erffurti 1711. habita. ubi mox in principio exemplum.*

(m) *J. Wolffii obs. 9. Lib. II.*

(n) *Hildan. Cent. 2. obs. 83. Horst. problem. Med. f. m. 389.*

(o) *Cent. II. obs. 86.*

(p) *Oper. Lib. IX. c. 38. It. Wreden, Collectan. Chirurg. Hannoverensia obs. 19. & Rhodius Cent. 3. obs. 88. qui lethalem forte, observavit aliquando.*

tæ functionumque vitalium conservationem absolute necessariæ sunt partes cognatio intercedit. Cumque præ cæteris ARTERIARUM VULNERA IN ARTUBUS huc referri soleant, argumentum istud, quod non in foro solum sed & præcipue in praxi, quam vocant clinica & chirurgica utilitatem de se sperare jubet haud contemnendam, cum dissertatio quædam inauguralis, pro adipiscendis SUMMIS IN ARTE SALUTARI HONORIBUS mihi fuerit habenda, tanto lubentius selegi, in quo edisserendo, præcipue quod ad lethalitatem attinet, vulneribus hujusmodi nonnunquam satis temere impactam, humeri quid valeant, periclitarer, quanto certius ipsa pridem experientia sum edoctus, quod quamvis medico haud raro & in forum sit progrediendum, præcipuum tamen ejusdem erga societatem humanam officium in sublevandis plerumque ægritudinibus versetur. Faxit Deus feliciter!

§. I.

Quando philosophi tantum non omnes olim πρὸς τὸ ὀρθῶς διδάσκειν, cæteris tantisper sepositis, in primis jusserint ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα: Nobis quoque de ARTERIARUM VULNERIBUS IN ARTUBUS disserturis, ne præcepti hujus prorsus videamur immemores, primam statim eo intendendam esse curam facile perspicimus, ut singulis verbis strictim expositis, ista curatius paullo attendamus, quæ ad totius rei caput eo felicius explicandum, lucis haud parum afferre posse videntur.

§. II.

Hanc vero viam ingressis, quum in ipso mox limine, nomen occurrat *arteriæ*, haud quidem operose investigare animus est, utrum arteriæ ita dicantur, παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τηρεῖν;

[quod plerisque placere teſtatur *Speigelius.* (1)] An vero, quod alii malunt, *παρὰ τὸ ἀιρεῖν*; an denique *παρὰ τὸ ἄλλομαι*, quaſi ex nonnullorum quidem ſententia eſſent *ἀλτηρια*, denominationem acceperint ſuam. Neque pluribus enarrare opus eſſe autumo, quod antiquorum plerique, & inter hos præcipuus, HIPPOCRATES noſter, per arteriam aliquando intellexerit *tracheam*, (2) aliquando *vas* aliquod *ſanguiferum*, (2) aliquando etiam teſtante id *Galeno*, (4) eandem *venam* vocaverit, manifeſto indicio arteriarum proprie dictarum a reliquis vaſis differentiam, veteribus non omnino fuiſſe ignotam. Nec vero denique longius jam perſequi lubet, quibus alias nominibus arteriæ inſigniri ſoleant, quando ſcilicet, ut alia taceam, a *Bartholino* (5) adducta, *Arabibus* audiunt *Nervi pulſatiles*; *Ariſtoteli* modo *venæ minores*, (ad differentiam ſcilicet venæ cavæ aliarumque, quas majores vocat) modo *venæ nervoſæ*, quia contrahi facile poſſunt & extendi. (6) Et *Avicennæ venæ audaces*, *Plinio* vero *ſemitæ ſpiritus* nominari conſueverunt. Sufficiat pro inſtituti noſtri ratione adnotaſſe, cum medicis hodienum Celeberrimis, *arteriarum nomine* nobis venire *canales longos, ramoſos, ex anguſto in anguſtum deſinentes, ad certam naturæ menſuram continuo pulſantes*, (7) *elaſtica vi, tunicaque multiplici præditos, & e cordis thalamo*

 ſan-

(1) *de humani corporis fabrica pag. m. 219.*

(2) *περὶ ἐντας παθῶν II. 1. Item περὶ ἀνατομῆς I. 1. It. πέρὶ Νύσων I. 51. & aliis in locis.*

(3) *περὶ καρδίης IX. It. πέρὶ Φλεβῶν X. 1.*

(4) *L. VI. de placitis philoſophorum, ultimo, & II. Epid. circa fin.*

(5) *Anatom. pag. 646.*

(6) *Spigel. c. l. pag. m. 220.*

(7) *unde venas micare Tullius dicit L. II. de natura Deorum. Et Ovidius cecinit Metam. L. VI.*

- Saliunt tentatæ pollice Venæ.

ſanguinem ſpirituoſum, fluidum, atque tenuem, ad omnes corporis partes deferentes, nullisque valvulis inſtructos. Unde ſimul ſatis ſuperque, opinior, conſtabit, non modo venas vulgo ſic dictas, requiſitis hiſce omnino carere; ſed &, quod, quamvis alias & canalis, ſolum aerem coercens, & pulmonum cellulas adiens, non tantum proprio ſibi *Tracheæ* nomine, verum *arteriæ* quoque, addito tamen diſtinctionis ergo epitheto *aſperæ*, titulo inſigniri ſoleat; & vas illud magnum, ſanguinem e pulmonibus reducem excipiens, & in ventriculum ſiniſtrum deducens, *arteria* inſuper *venoſa* nonnullis audiat; nihilo tamen minus, neutra earum huncin cenſum commode ſatis referri queat, cum hæc quidem nec ſuo, ceu proprio quodam pulſet motu, nec ſanguinem, quem vocant arterioſum purum ſecum vehat; (unde & ab iis qui emunctioris naris ſunt anatomicis, *vena* potius *pulmonaris* vocatur.) Illa vero nil niſi aerem trahat, utraque autem & tunicis & ſtructura arteriis plane ſit diſſimilis, adeoque a nobis hic non operoſe admodum examinanda.

§. III.

Ad ipſum potius properamus ſitum arteriarum, qui easdem modo muſculis & viſceribus profunde ſatis inſitas, modo per ſuperficiem partium reptantes, ſemper autem ſi non venis adjacentes, & maximam earum partem comitantes, nobis præbet conſpiciendas, in manifeſtum documentum ipſo hoc poſitu, naturam benignam arteriis voluiſſe proſpicere, ne tam facile lædantur, haud omnino ignaram, maioris momenti plerumque earum eſſe læſiones.

§. IV.

Situm arteriarum ſtructura porro excipiat, quæ ſicuti pro diverſo conſiderandi modo, & externa vocari poſſit & interna; ita & quantum noſtrum in præſentiarum ſpectat ſco-

pum

pum, eodem hoc ordine diſtinctius, curatiusque nobis erit inſpicienda. Et illam quidem, primo quod attinet, ſtructuram nempe arteriarum externam, veterum jam olim ſagaciores(8) præter membranam communem quibusdam in locis easdem inveſtientem,(9) *tribus tunicis*, quibus ſimul & a venis diſcernuntur conſtare exploraverunt, quorum tamen induſtriam, recentiorum oculatam viciſſe diligentiam, *pluresque* detexiſſe tunicas gloriatur.(10) Harum *prima* & extima, propter vaſculorum ſanguiferorum copiam dicitur *vaſculoſa*. *Secunda*; quæ ab extremitatibus horum vaſculorum oritur, nonnullis habetur *glanduloſa*,(11) cui haud pauci *tertiam* adjungunt, quam vocant *celluloſam*, quæ oleoſo humore repleta, & quod eodem, quo membrana adipoſa in nonnullis corporis partibus, modo, eſt contexta, plurimum poteſt dilatari.(12) *Quartum* denique occupat locum *muſculoſa* eximio robore prædita, & duplici fibrarum ſerie, exteriore ſcilicet denſiori fibras trahente annulares,(13) quarum etiam plura ſtrata ſibimetipſis incumbunt, maximamque tunicæ hujus partem conſtituunt; atque interiori, quæ ad longitudinem decurrit, & a fibris annularibus, earumque membrana

oriri

(8) *Galen. VII. adminiſtrat. Anat. 5. Spiegel ſ. c. l. pag. 220. Hoffmanni Fund. Medic. pag. 22.*

(9) *de hac vide Bartholin. Anat. ref. pag. 650.*

(10) *quod Plempius primum obſervaſſe videtur Fund. Med. pag. 132. plenius tamen Morgagni adverſar. anat. part. II. pag. 77.*

(11) *Lis de hac adhucdum eſt, ut patet ex Epiſtolis Ruyſchii ad Boerhavium, hujusque ad illum reſponſionibus de fabrica glandularum 1722. editas, in 4.*

(12) *Ruyſch. Theſaur. Anat. VI. pag. 10. Manget. Theatr. Anat. L. I. c. VII. pag. 92. Morgagni c. l.*

(13) *Arterias Herophilus dicebat, ſextuplum venis eſſe crasſiores, teſtante Epiph. Ferdinando Theorem. Med. & Philoſ. pag. m. 104.*

oriri videtur tendinea. Ad internam vero arteriarum quod ſpectat ſtructuram, præter *reticulum* internam earundem ſuperficiem inveſtiens, telisque aranearum haud diſſimile, nil fere occurrit memoratu dignum, cum neque valvulæ, præter illas, quæ in exortu arteriæ e corde ſunt conſpicuæ, ſemilunares, nullæ plane inveniantur; Neque omnino neceſſariæ videntur, quod motus non ſolum ſyſtalticus & diaſtalticus, quem arteriæ cum corde habent communem ad ſanguinem propellendum tunica muſculoſa, ſituque fibrarum diverſo ſatis juvetur, ſed & ſanguinis ad cor regurgitatione per arteriam nihil omnino, ob continuatum motum conſtrictorium ſit metuendum.

§. V.

Prætereo figuram arteriarum, quæ ad conicam fere formam plerumque accedere ſolet, & cum ab auguſto arteriæ potiſſimum terminentur ad anguſtum, eorum non minus, quam reliquorum vaſorum ſanguiferorum tubuli, nunc in obliquum, nunc in rectum, modo ſpirali ductu, hic in acutos, illic obtuſos angulos, eleganter quod explicavit *Bidloo* (14) exporriguntur. Nec opus, arbitror, erit ut omnes earundem divaricationes perluſtrentur, partim, quod innumeræ fere illæ ſint, partim quod eorum haud paucæ ad argumenti noſtri illuſtrationem parum omnino facere videantur. Sufficiat impræſentiarum, eas præcipue conſideraſſe diſtributiones, quæ propius paululum noſtrum attingunt ſcopum. Hoc vero eo clarius ut innoteſcat, radix præſertim earundem, ita ſi loqui liceat, curatius paulo nobis erit attendenda. Et hæc quidem eſt *arteria magna*, *aorta* etiam alias dicta, quæ e ſiniſtro cordis thalamo egreſſa, primo quidem ſurſum vergit, mox

(14) *Diſſertatione anatomico-phyſiolog. quarta, ejusdem Decadi ſecunda exercitation. anatomico-chirurgic. ſubnexa.*

mox vero pericardio perforato, in arcum curvatum rursus reflectitur deorsum; unde & nonnulli, parum abest, quin dicam plerique olim scriptores arteriam hanc magnam pinxerunt, in duos veluti truncos divisam. Ast cum post Lowerum tract. de corde, celeberrimus *Ruyschius (15)* hanc pingendi licentiam non immerito perstrinxerit, nos etiam a terminis istis lubentius abstinemus, cumque recentioribus anatomicis trunco descendenti titulum hunc haud quidem denegamus, ea vero quæ ad ascendentem olim retulerunt truncum, *ramorum* potius nomine, insignienda esse censemus. Hos vero inter, præcipue eminent *subclaviæ* duæ, *sinistra* altera, altera *dextra*, quarum illa, ad sinistrum latus obliquius paullo tendit, hæc vero, in altiori pedetentim loco oriens, dextrum petit brachium, multoque præcedenti ampliorem quærentibus ibi sese præbet conspiciendam. Ex his porro alii procedunt rami, carotides duæ, vertebrales, musculares colli, & quem præ reliquis *(16)* attendamus opus est *Axilliaris*, qui deinceps antequam ad brachium accedit, parte inferiori ramum denuo progerminat thoracicum & scapularem internum, parte vero superiori, humerarium & scapularem externum: ipsum autem simul ac attingit brachium, *brachialis* audit, & venam basilicam per inferiorem & exteriorem humeri partem comitatur, & ad flexuram cubiti plerumque indivisus una cum nervo brachii, quartum quem nonnulli censent pergens, cæteris sui ramis prospicit musculis vicinis. Hinc iterum finditur *brachiæa* novos duos in ramos, minores quidem, sat tamen insignes, quorum alter radio attensus, *Radiæus* dicitur, tactuque in carpo exploratur, *(17)* alter vero *Cubitæus* vocatur, ul-

(15) Epist. problemat. III. pag. 12.

(16) Fusius a Bartholino Anat. reform. pag. 652. explicatis.

(17) Nam lusus naturæ sunt rarissimi, si aliis in locis pulsans deprehendi

namque recta percurrit, donec una cum illo congenere sibi, in manum internam, (externa enim supra metacarpum, ut musculis sic utplurimum arteriis caret) digitosque dispergatur. *(18)*

§. VI.

Transeo ad *truncum arteriæ magnæ descendentem*, ab iis quos hactenus enumeravimus ramis in eo, uti supra jam innuimus, maxime diversum, quod, cum illi ascendant, hic potius retrorsum reflectatur. Magnus autem & amplus is est, ventrique non solum medio & infimo ramos, quos hic loci enumerare supervacaneum existimo, largitur, sed & ad sacri ossis initium, venam cavam cui hactenus subjecta fuerat, conscendit, hincque in duos ramos, *iliacos* quos vocant, dispescitur, quorum unusquisque totidem rursus progerminat, *interiorem* scilicet, & *exteriorem*. Sed cum ille vesicæ, intestino recto, & genitalibus tantum inserviat, hic saltem attendimus *exteriorem*, ex quo cum alii denuo nascuntur rami, tum præsertim, *cruralis* iste qui duplicem denuo gignit divaricationem, alteram minorem quæ externam femoris partem, ejusque musculos perforat, & prope genu cum ramulo hypogastricæ miscetur, unde tandem *Poplitea, Surales, Tibiales, (19)* aliique pedem extremum dividentes rami oriuntur. §. VII.

bendi possit, quale exemplum Bonetus affert Mercur. compitalit. L. 10. §. 53. de arteria Carpi in flexu cubiti pulsante, & Tulpius l. 3. obs. 45. Pechlinus l. 2. obs. 5. itemque Bohn. de offic. Medici pag. 117. de quadam, arteriam in Carpo adeo exilem habente, ut motus ejus vix deprehendi potuerit, aliam vero collocasse naturam in dorso manus ejusdem inter Pollicem & Indicem. Idem in Persona illustri notavit Dn. Præses.

(18) *Peculiaris non invenitur arteriæ tenuis ductus a Corde ad annullarem sinistram digitum, uti quidem Lemnius perhibet L. 2. de occultis naturæ mirac. c. 1. quo ligato in articulo digiti ejusdem, a partu delassatæ animoque deficientes, erigi possint. Quod refellit Riolanus Anthropograph. L. V. c. 48. pag. m. 344.*

(19) *Ossi Tibiæ hanc insertam aliquando vidit Plempius Fund. Med. p. 132.*

§. VII.

Reſtaret denique uſus arteriarum nobis explicandus; ſed cum inter alios præſertim *Bartholinus*,(20) de iſto uberius jam olim diſſeruerit, ad illum potius, qui noſſe cupiat, remittimus, haud immemores, non ſyſtema aliquod arteriarum nobis conſcribendum, ſed ea tantum in anteceſſum veluti paucis eſſe explicanda, quæ ad argumentum rectius intelligendum faciunt; pro inſtituti ratione, id unice repetentes, quod, cum ſine arteriis, ſanguis non ſolum non moveretur, & totum conſequenter corpus nutrimento careret ſuo, verum calor quoque vitalis, tantum non omnino exſtingueretur, ſatis jam inde ſuperque pateſcat, inſignia illas omnino adferre commoda; quamvis cæteroquin easdem non omnes ad vitæ conſervationem abſolute ſemper eſſe neceſſarias, commodiori infra loco demonſtrabimus.

§. VIII.

Arteriologia quantum quidem putavimus neceſſarium, hucuspue enucleata, ad *artus*, citato nunc curſu progredientes, hoc nomine, paucis multa complectentes, indigitamus, extremitates iſtas ſuperiores atque inferiores, quæ vulgo appellatione quadam generali, *brachia* & *pedes* audiunt, ab anatomicis autem, curatius ita evolvuntur, ut priores iſtæ ſigillatim in *ſcapulam*, *claviculam*, *os humeri*, *cubitum ſeu ulnam*, & *manum extremam*; poſteriores vero, in *femur*, *tibiam*, ac *pedem* tandem *extremum* rurſus dividantur.

§. IX.

Ad extremum denique, ſupereſt vocabulum vulneris, quod, quamvis in ipſo Diſſertationis titulo primo ſtatim loco offenditur, nihilo tamen minus, in Onomatologias evolutione, agmen ut clauderet, haud forte intempeſtive hucusque

(20) *l. c.*

nobis est reservatum. Quanto autem gratior plerosque inter, deprehenditur consensus, quod vulnerum nomine tantum non semper intelligant solutiones continui, in partibus corporis mollioribus, utpote membranosis, glandulosis, carnosis, & cartilaginosis, a causis quibuscunque externis & violentis modo secantibus, modo pungentibus, modo denique lacerantibus inductæ; tanto majorem deinceps, in statuenda earundem *Lethalitate* vel *Illethalitate*, animadvertimus dissensionem, præsertim quum eorum qui aliis vulnera curatius dignoscendi & Charybdin vitandi viam monstrare laboravere, haud pauci in Scyllam, quod est in proverbio ipsi inciderint, nimiaque sua, & sæpius intempestiva in iis distinguendis curiositate, id demum effecerint, ut quod satis jam superque irretitum erat atque impeditum, magis adhuc implicarint, & tantum non omnino illaquearint, adeo ut merito attendenda sit justa celeberrimi *Bohnii (21)* querela: *Nec sufficienter, nec pro rei exigentia hanc de vulnerum renuuciationibus doctrinam hactenus fuisse excultam & traditam, & proin emendatione indigere.* Hic videas *lethalia vulnera* denuo distincta in lethalia per se & per accidens, illinc in necessario & utplurimum lethalia; alii rursus peculiarem classem constituunt absolute lethalium, alii ab hisce iterum secernenda esse censent simpliciter lethalia, alii aliam viam ingrediuntur, & innumera fere discrimina nobis obtrudere sunt conati, quibus nunc supersedeo recensendis. Dicam potius de nimia hac curiositate generatim quid sentiam. Scilicet: Totum hoc negotiolum, si diligentius paulo pensito, in mentem mihi venit subvereri, ne, qui emunctioris sunt naris discrimina ista pleraque omnia, si non omnino ἀπροσδιόνυσα, saltem ἀποσολείκα, vel certe in foro minus necessaria sint judicaturi,

cum

(21) *de Renunciatione Vulnerum pag. 157.*

cum viderint eadem, quando e ſchola medica in forum progrediundum inter litigantes æque fere ſupervacanea eſſe, ac ſanos inter medicamina, legerintque relatum non juris ſolum interpretes eadem haud raro affici pœna jubere eum, qui vulnus inflixerit abſolute lethale, qua illum, quem vulnus inflixiſſe utplurimum lethale cognoverint, *(22)* tantumque non ſemper nudam plerumque lethalitatis aut illethalitatis vulneris aſſertionem ad facinus in percuſſorem vel lenius vel ſeverius vindicandum efflagitare; *(23)* ſed & ipſos artis ſalutaris Doctores haud raro vulnera, quæ alias dicuntur utplurimum lethalia admiſcuiſſe, *(24)* ſuisque hinc exemplis prodidiſſe, plerasque omnes iſtas diſtinctiones, nec ubique obſervatas eſſe, nec obſervatu adeo neceſſarias. Neque ab ea arbitror, ſententia facile ſe dimoveri quis patietur, reliqua vulnerum diſcrimina æqua mentis lance perpendens; Suſpicor potius ne plures adhuc, ad eandem proxime ſint acceſſuri, cum experiundo cognoverint, quod, quamvis ex vulneribus duobus, natura ſua lethalibus alterum altero citius mortem perſæpe inferat, nihilo tamen ſecius utrumque mortis cauſa ſit, utpote quæ ex ordine naturæ vitari haud potuiſſet, eamque ob cauſam diſcrimen aliud vulnerum per ſe, & abſolute, itemque utplurimum, & per accidens lethalium, præſertim in foro nullam præſtare queat utilitatem. Nec enim quicquam, quantum ego quidem conjicio, hic juvant exempla, albo ut ferunt corvo rariora eorum, qui ejusmodi vulneribus ſauciati, iisdem tamen ob ſingularem læſæ partis texturam, robur inſolitum, aut divinum aliquod auxilium, id ipſum nempe

 τὸ

(22) vid. Zacch. Quæſt. Medico-Legal. Part. I. pag. 418. no. 5.
(23) Conf. Carpzovii Criminalem Praxin pag. 138. n. 43. ſeqq.
(24) v. Facult. Med. in Acad. Lipſ. Reſponſum apud Zittmannum Med. Forenſ. pag. 702.

τὸ θεῖον Hippocrati dictum) præter omnem etiam sagaciorum opinionem, non interierunt, cujusmodi præter *Galenum*, (25) *Theodoricum*, (26) *Rhodium*, (27) *Salmuthum*, (28) *Ido Wolffius*, (29) *Cabrolius*, (30) *Diemerbrock*, (31) & *Marcellus Donatus*, (32) memoriæ prodiderunt; Partim quod humanarum haud est virum æqua felicitate ea imitari, quæ Deus & natura singulari & divina quadam virtute effecerunt: partim quod præsertim in vulneribus examinandis, tantum non semper ab illo, quod utplurimum fit, non autem ab eo quod rarissime contingit, est concludendum. (33) Tandem me non perspicere ingenue fateor, quid commodi in foro afferat peculiaris illa vulnerum per accidens lethalium classis, nisi quod æque ac præcedentium plures, homicidarum defensoribus, maximam vitilitigandi præbeant occasionem. Equidem non latet, vul-

(25) *ipse Galenus admirabile vocat & incredibile exemplum, quod de juvene quodam Smyrnensi refert, qui a vulnere, in anteriori altero ventriculo cerebri, solo Dei, (ex ipsius quidem testimonio) nutu sanatus est, Lib. 8. de usu part. c. 10.*

(26) *inprimis huc spectat historia memoratu prorsus digna, quam de cellario quodam narrat, qui licet ventriculus cerebri posterior, ex vulnere esset laceratus, nihilo tamen minus fuit restitutus L. 2. Chirurgiæ. c. 2.*

(27) *Observ. 33. Cent. 1. ubi inter alia, Joh. Veslingium, stili frustulum in cerebro muliercula per quinquennium relictum sine omni noxa, vidisse testatur.*

(28) *Cent. III. Obs. 38.*

(29) *Lib. I. obs. 1.*

(30) *Obs. 22. & 29.*

(31) *Obserq. 42.*

(32) *De medica historia mirabili Lib. IV.*

(33) *Conf. Bohnius de officio medici pag. 615. ubi Facultatis Medicæ Lipsiensis Responsum deprehenditur, quod sententiam nostram non parum confirmare videtur.*

vulnera etiam leviſſima, mortem aliquando attuliſſe, quod *Hildanus*,(34) *Guil. Muis*, (35) *Bartholinus*, (36) *Horat. Augenius*,(37) *H. ab. Heer*,(38) *Zachias*,(39) *Camerarius*, (40) aliique, jam olim annotarunt. Attamen nec illud nos præterit, quod ex ſententia *Fort. Fidelis*,(41) Judices eum, qui ob ejusmodi vulneris percuſſionem in jus fuerit vocatus, non de occiſo, ſed tantum de vulnere ſoleant punire, hincque ſatius arbitramur, ſi ab hoc æque ac cæteris vulnerum diſcriminibus in foro omnino abſtineatur, ac vulnus generatim aut lethale renuncietur aut non lethale. Sive ut ex ſanioribus principiis anatomicis, medicis & chirurgicis ſufficiens perhibeatur teſtimonium an vulnus inflictum natura ſua mortem intulerit, an vero minus, prout ſcilicet partes ad vitæ conſervationem neceſſariæ, læſæ conſpiciuntur aut non læſæ.

§. X.

Quodſi autem ſpeciatim ad *vulnera arteriarum in artubus*, ea quæ hactenus fuerunt allata applicemus, tantum abeſt ut

ista

(34) *Operum pag. 820. ubi mentio injicitur vulneris levis, ſupra genu, leipothymiam & mortem inducentis, adde ejusd. Obſerv. Cent. V. obſ. 1. pag. 383. ubi exemplum Celeberrimi A. Spigelii, legas, fatis ex vulnere functi, quod licet ex vitro tantum fracto, primum digito fuerit inflictum, mortem tamen poſtea ſauciato intulit.*

(35) *Prax. Medico-Chirurg. rational. Dec. VII. obſ. 6. exiguum cruris vulnus, lethiferum tamen affert.*

(36) *qui vulnerum in digitis lethalium rariora exempla notavit, Hiſt. Anat. Cent. IV. obſ. 89.*

(37) *Lib. 9. Epiſt. 2. quo loco, quendam punctura acus, inter carnem & unguem pollicis extinctum memorat.*

(38) *Obſervat. Med. rarar. 12. pag. 160. ſeq.*

(39) *Quæſt. Medico Leg. Part. 1. pag. 414.*

(40) *Sylloge Memorabil. Medic. Cent. 10. parte 39.*

(41) *de Relationibus Medicorum Cap. 7. L. IV. pag. 558.*

ista uno veluti agmine classi vulnerum lethalium adscribenda putemus, ut potius cautione hic opus esse videatur non sane superficiaria. Ad ea enim quod attinet vulnera, quæ in arteriis contingunt, vel axillaribus, ita ut ramus axillaris mox circa axillam vel sub eadem, aut prope ipsius a thorace exitum, fuerit læsus; vel in iliacis haud longe a trunco corporis, vel denique in cruralibus; ipsa dudum docuit experientia, homini ejusmodi vulnere percusso, tantum non semper, ante, quam auxilium ipsi queat afferri, esse moriendum, partim quia situs incommodus neque vinculum, neque torcular, neque sectionem, aut suturam, neque cauterium, neque alia denique styptica admittit; partim quoque quod ipsa arteriarum magnitudo iis in locis sanguinem tam subdito plerumque propulsat, ut priusquam chirurgus accersi queat, aura cum sanguine effluat. (*42*) Ast, longe aliter comparatum est, cum cæteris vulneribus arteriarum brachialium, cubitæarum & radiæarum, cruralium externarum, suralium, tibialium, & illarum quæ manus & pedes pervagantur. Quanquam enim & hæc haud raro mortem attulerunt, quod plurima fatalia testantur exempla vulnerum brachiorum scilicet a *Valentino*, (*43*) &

(42) *Exempla talium vulnerum axillarium vid. ap. Bohnium de Renunciatione Vulnerum pag. 21. & seqq. Valentini Pandectarum Medico-Legalium Part. II pag. 519. seq. & Welschium rasionali vulnerum pag. 132. sq. Iliacorum iterum apud Bohnium & Welschium locis citatis, & Zittmannum Medicinæ Forensis pag. 158. Ammannum Praxi vulnerum lethalium pag. 50. & 163. Valentini loc. cit. pag. 497. & 499. Cruralium apud Ammannum cit. loc. pag. 43. & 154. seqq Zittmannum loc. cit. pag. 250. itemque pag. 879. aliosque.*

(43) *Pandect. Medico Legal. Part. II. pag. 478. sqq. ubi historia traditur de vulnere supra cubitum sinistrum in parte brachii externa, prope ulnam per musculos, nervos, venas & arterias penetrante,* quod

& Zittmanno,(44) crurum & pedum ab *Ammanno,*(45) & *Zittmanno,*(46) & tibialium atque furalium, a *Valentino,*(47) atque *Foresto,*(48) allata, exinde tamen id tantum consequi videtur, quod vulnera hæc pleraque sint funesta, non autem quod ideo ex eorum quæ Illethalia vocantur, numero eximenda. Nec enim peritissimorum solum medicorum testimonia uno veluti ore, id probant, quando cum alia hujusmodi, tum præsertim ea, quæ modo citavimus vulnerum

quod homini eodem percusso mortem attulit. Idem fatum mansit alterum quendam, quem vulnus in brachio dextro ad distantiam pollicis transversi circiter supra flexuram cubiti, oblique deorsum versus sic satis profundum & transversæ manus longitudinem aquans, unde præter musculos omnes, vena basilica, una cum arteria illi juncta per transversum dissectæ fuerunt, intra parvum temporis spatium itidem abstulisse, narratur Valentino cit. loc. pag. 484. seqq.

(44) *Medic. forens. pag. 16. seqq. ubi exemplum traditur Vulneris, quod eventus prodidit fatalis, prope processum ossis cubiti, flexuram cubiti ad os humeri usque penetrantis, & sub tendine musculi bicipitis egredientis, cum laceratione Arteriarum & venarum conjuncti. Parallelum fere aliud est exemplum quod idem refert l. c. pag. 1489. de nonnemine qui vulnere in medio flexuræ cubitus, quo mediana & Basilica vena cum ramo arteriæ axillaris, i. e. Brachiali, intra paucarum horarum spatium fuit demortuus. Adde cit. l. pag. 1292. aliud dijudicatur vulnus, letho quod viam aperiat, cum in punctum cubiti & ossis humeri per spithamæ longitudinem, unguis autem latitudinem arteria brachialis eodem esset delacerata. Itemque paginam 1067. seqq. quo loco arteriæ cubitæa ad carpum ictu discissæ, simile tragicum exemplum describitur.*

(45) *Memoriæ is prodidit historiam vulneris supra genu, in parte femoris interna, & alius in sura, quod utrumque hominem eodem læsum abstulit, Med. Crit. pag. 120.*

(46) *loc. cit. pag. 1265.*

(47 *loc. cit. pag. 508. seqq.*

(48) *Observat. chirurg. Lib. VI. obs. 36.*

exempla, non obstante, quod mors sit insecuta, ita semper dijudicaverunt, ut illethalibus sint annumeratæ, quippe quæ, ex sua quidem natura non necessario mortem intulerint, sed tantum eandem vel ob ægroti incuriam, vel Chirurgi ignorantiam, vel ipsius denique medici si forsan in auxilium is fuerit vocatus, negligentiam post se traxerint, non secus ac hoc axioma ad illud cruralium & iliacor vulnus adplicari poterit, quod affert Bohmius in Exam. vuln. lethal. p. 35. Verum ipsa quoque experientia dudum demonstravit, idem vulnus quod in hoc vel illo mors forsan est subsecuta in altero fuisse sanatum, cujusmodi sunt exempla, præter alia, apud *Forestum* (49) & *G. Muys* (50) quæ extant, quibus inpræsentiarum recentius illud addere licebit, quod Magnifico Domino PRÆSIDI, anno superiori obtigit, in L. B. ab A. „qui ense in cubiti sinistri in„terna parte ingredeunte, & sub flexura foris iterum egre„deunte, post tres a læsione septimanas, gravissima corripie„batur hæmorrhagia, toties totiesque redeunte ut de brachii „exstirpatione nonnulli cogitarent, nullumque aliud super„esse remedium censerent, nihilo tamen minus, temporis di„uturnitate," non sine frequentissima sanguinis profusione, summaque virium prostratione, tandem est restitutus. Huc porro accedit quod nec vulnera hæc tantum facile temporis denegare soleant, quantum requiritur, ad remedia maxime necessaria iisdem applicanda, nec situs ipsorum, communiter quidem nimis pertinaciter medelam recusare consueverit, partim, quia illæ quibus talia inflicta sunt vulnera, Arteriæ, non solum non profunde admodum jacent, partim quia eædem, æque ac artus quibuscum conjunctæ sunt, a corporis trunco paulo deprehenduntur remotiores, & consequenter, ne-

(49) *supra cit. l.*
(50) *supra cit. l. Dec. V. obs. 4.*

neque hæmorrhagiam adeo periculoſam producunt, neque cum reliquis partibus nobilioribus, tanti qui ſit momenti, conſenſum agnoſcunt; partim quia ipſum vulnus ſine magno periculo poteſt dilatari, idonea ut inſtituatur operatio. Et tandem illethalitas horum vulneram luce meridiana clarius, exinde pateſcit, quod membra iis læſa, ſine inſigni vitæ periculo tempeſtive liceat exſtirpare. Cum enim eæ ſolum arteriæ, quæ nobilem aliquam corporis partem adeunt, v. g. Cetebrum, Pulmones, Jecur, Renes, &c. nutritioni quoque hujus ſimul quod antea jam quodammodo monitum eſt inſeruiunt, ita, ut ſine ipſis œconomia animalis ſubſiſtere haud queat, ideoque ad vitam omnino ſunt neceſſariæ ſed & majores iſtæ, intra corpus aut grandiores earum propagines, iliacæ puta & axillares receptaculo ſunt ſanguini, quem meliorem vita theſaurum *Galenus* (51) vocat, de quo, natura maxime ſit ſollicita, quique ſi profundatur totus, id quod cæſo tali receptaculo neceſſario accidit, animæ effluendi præbet occaſionem: Illæ contra arteriæ in artubus quas ſupra non lethales diximus, v. g. in cruribus, & Brachiis, officio iſtiusmodi non funguntur, ſed nutriunt ſolum has partes, adeoque etiam opus ſi fuerit, queunt amputari, quia artubus carere quis poteſt, tanquam iis membris, quæ tantum ad vitam commodus tranſigendam non autem ad eandem omnino conſeruandam ſunt neceſſaria, quod tot exempla quotidie obvia, hominum artubus aut chirurgica manu, aut in fortunio aliquo truncatorum, abunde confirmant.

§. XI.

Eum autem hic excipiendum eſſe caſum, non ambabus ſolum largimur manibus, ſed & ipſi ſerio defendimus, quando ſcilicet arteria per longitudinem ſub muſculis eſt fiſſa aut di-

(51) *de viverum anatome cap. 1.*

discissa, ita, ut læsionis indolem curate dignoscere & hariolare haud liceat, nedum congrua eidem opponere remedia; cujusmodi vulneris exemplum non olim solum attulit *Bohnius*, (52) sed & ipse Dominus Præses 40 circiter abhinc annis aliud illi non prorsus dissimile cassellis præsens vidit, puero nobili a commolitione flexuræ cubiti dextri punctim inflictum, gladio sub integumentis versus superiora progrediente, ubi sanguinis fluxus primis quidem 10 diebus fuit cohibitus, postea vero, per vices suborta Hæmorrhagia grauissima, vita cum anima purpurea est effusa: Causam vero flebilis huius eventus sectio detexit deinceps instituta, arteriam nempe brachialem secundum longitudinem ad 4 vel 5 pollices superiora versus fissam, & vulnus illud propter hanc circumstantiam non minus, quam alia hujusmodi generis plura, lethalibus fuisse adscribendum, commonstravit.

§. XII.

Signa, quibus cæsa arteria dignoscitur, nunc sunt enumeranda; quorum, ut illud taceamus, quod e situs notitia anatomica repetendum, praecipuum est sanguis calidior, magis rubicundus & clarus, repetitis subsultibus prosiliens, non autem venosus ille, uno neque intermisso radio prodiens. Docente enim avicenna 53 sanguis arterialis egreditur primum „cum saltu & impetu in dilatatione arteriæ, e contra in constrictione sanguis retrahitur: Venarum autem sanguis æqualiter exit. Præterea signa raro occurrunt evidentiora.

§. XIII.

Hinc pergimus ad ipsam medelam, de commoda solliciti ratione, qua vulnerum talium, tristissimi alias eventus haud infeliciter poterint evitari. Cum autem inprimis Hæmor-

(52) *l. c. & exam. vuln. lethal. pag. 36.*

(53) *IVta quarti Tractatus 2. Cap. 16.*

morrhagia hic ſeſe prodere ſoleat, quæ, vti ſemper metuenda cum haud raro, maturius niſi ſiſtatur, præter omnem etiam opinionem, necem attulerit, quod vel unicum illud comprobat exemplum a Gaſlaro adductum, (54) de ſanguine ex dente evulſo adeo rapide effuſo, ut mors fuerit inſecuta, ita præſertim in iis, de quibus hic nobis ſermo eſt, vulneribus eo periculoſior merito cenſetur, quo majores plerumque læſæ ſuut in artubus arteriæ, & triſtiora nonnunquam ſymptomata eamdem quæ comitantur, adeo, ut effluente pedetentim ſanguine ſyncope, Deliria, convulſiones, ſingultus aliique mortis inſtantis, ex mente *Hippocratis* noſtri, (55) prodromi perſæpe oriantur; primam ſtatim prudentiores eo intenderunt curam, ut varia in promtu eſſent remedia, quibus a chirurgo rite & promte applicatis, tanto, tamque inimico malo haud irrito ſemper conatu occurratur.

§. XIV.

Eum in finem principio quidem diſpicere iubent, an Hæmorragia tantum ſit mediocris, an vero enormis valde. Illa ſi fuerit, linteo carpto (Charpie galli vocant) & poſtea contorto (quod plumaceaux iisdem audit,) aut ſegmentis linteaminum (leinen Läppgen) vulneri injectis interdum ſe patitur reprimi, præſertim ſi præterea externe quoque, idem vulnus faſciis firmius fuerit ligatum & manibus aliquantisper compreſſum, adeo, ut non modo *Sam. Formius* ſolis ſeſe faſciis & linteis Hæmorthagiam e vulnere brachii orientem ſtitiſſe fuerit teſtatus, (56) ſed & *Cl. Heiſterus* haud ita pridem annotaverit præter compreſſionem in Hæmorrhagia ſiſtenda perſæpe nulla alia requiri remedia. (57)

§. XV.

(54) *Obſ. 22.*
(55) *Sect. V. Aphor. 3.*
(56) *Obſ. I.*
(57) *Chirurg. p. 55. §. 2.*

§. XV.

Præterea recentiores potiſſimum peculiare invenere inſtrumentum cum omnibus vaſis, tum arteriarum læſionibus in capite etiam & collo idoneum, quod depictum apud *Heiſterum*,(58) conſtat ex orichalci lamina palmum lata, quam trochlea, inferius laminula munita, perforat, quae vulneri, linteis carptis imbuto, & ſpleniis tecto, adaptata, firmiter adigitur, donec tota machina loris parti ſubjectis firmetur; deinceps vero, cohibita ſic Hæmorrhagia, per 24 horas, aut ita ſi viſum fuerit, etiam plures immotum illud manet Inſtrumentnm, niſi quod nnounquam, prouti res quidem poſtulat, magis adigatur.

§. XVI.

Quamuis autem commodius longe hoc eſt inſtrumentum quam annulus ille ferreus, quo olim uſi ſunt, cum hic nullibi niſi pedibus aut brachiis, iſtud autem jamjam recenſitum Inſtrumentum generatim in capite etiam & colloqueat applicari; Nihilo tamen minus alii idem aliud adhuc ſuperaddiderunt, quod galli tourniquet dicunt, nec una eademque ſemper facie conſpicitur. Alii in eo conficiendo vtuntur validiori duarum circiter ulnarum loro, quod membro vulnerato circumjectum, mediante bacillo ligneo, cui extremitates lori ſunt alligatæ, circumagitatur, donec anguſtius factum, arteriam adeo fortiter comprimat, ut ne ulla quidem guttula effluere poſſit. Alii vero aliam hic ingrediuntur viam, in eo potiſſimum a priori iſta diverſa, quod cum illi unum, hi duos adhibeant bacillos: Utrique autem uno veluti ore præcipuunt, ut membrum eo in loco, ubi inſtrumentum hoc applicandum, prius circulari faſcia involvatur, &, ubi

(58) *l. c. T. IV. f. 1.*

ubi gyrus agitatur, charta spissa aut corium supponatur, ne scilicet cutis ista lædatur constrictione, uti pluribus videre est apud *Heisterum* (59) & *Solingen*, (60) qui instrumentum hoc æri incisum quærentibus præbent conspiciendum.

§. XVII.

Recentissimum instrumentum, Hæmorrhagia qua sistatur, est illud gallis præsertim solemne, quando scilicet torcular conficiunt, quod ex arcu constat ferreo, figura sua literam C. æmulante, cujus alteri extremitati bractea pollicis magnitudinem æquans, aut nonnunquam forte excedens, immobilis, alteri vero perforatæ valida applicata est trochlea quæ in apice itidem bractea munita, arteriæ imponitur, adeoque sese patitur adigi, ut membrum læsum mediantibus hisce bracteis ab utraque parte pro lubitu vel in ipso læsionis loco, vel supra illum, non sine successu comprimi possit, dummodo ea non negligatur cantela, ne forte compressione nimis violenter facta, partes subjectæ sphacelo corripiantur.

§. XVIII.

Quamvis autem inprimis ultimum hoc insttumentum suo haud careat fructu tempestive riteque adhibitum: Tantum tamen abest, eidem ut soli sit confidemdum, ut potius a Medico chirurgo, si id, quod suarum est partium, juste absolvere annitetur, ulterius adhuc requiratur, ne & alia, quibus Hæmorrhagiam compescat, ipsi desint remedia. Et hic in ipso statim initio maximopere a nonnullis commendantur exsiccantia, hæcque inter sigillatim fungus ille chirurgorum, bovista & crepitus lupi alias dictus, spongia marina aliquoties

(59) *l.c. T. III. fol.*
(60) *Lib. cit. p. 265. Tab. 10. fig. 14. 31. 36. 38.*

ties decocta & exsiccata, tomenta plantarum, ut cydoniorum, seminis carduorum, salicis, cannabis & illa, quæ intra vestium obsoletarum suturas sunt reperiunda: item pili leporini, minutim concisi, ranæ aquatiles (61) præparatæ, reticulum vitulinum, lintea combusta &c. Aliis hic placent glutinantia, qualia sunt: Gluten commune sive solutum, sive in pulverem redactum, albumen ovi, sanguis ipse torrefactus, thus, mastyx, quibus haud pauci addunt gypsum calcinatum & ejusdem generis alia. Extollunt alii adstringentia & inter ea quidam ⊕ calcinatum, terram dulcem vitrioli, pulverem sympatheticum, alumem, bolos, sanguinem draconis, pulverem gallarum, & hæmatitidem, quidam vero iisdem in liquida plerumque fama utuntur eo melius ut queat applicari, quorsum pertinent liquores styptici lemery item alius Weberi ex vitriolo & Alumine compositus, nec non alter liquor galli illius duvivient, qui l' eau des arquebusades vulgo vocatur, & valde celebratur, adeo ut secretum ejus præparandi modum, magnæ Britanniæ regem 5000 imperialibus sibi comparasse ferant. Acidis austeris delectatur *Solingen*, (62) imprimis charta, ☍ ⊕ imbuta & iterum siccata, quam instar turundæ vulneri applicare jubet & maximopere laudat, præsertim, ubi arteria ob vulneris profunditatem attingi non possit. Nonnulli alcalia adhibent lixiviosa, ut sunt lixivium saponariorum, aut fellis vitri, cui plumaceolas immittunt, easque siccatas in commodum sibi servant usum. Haud pauci, inprimis in gallia aquam collaudant stypticam ex limatura ♂tis & ☍ ⊕li confectam,

cu-

(61) *Speciatim hasce commendat Hildanus Cent. 3. Obs. 82. rejicit autem easdem Solingen p. 252. l. c. & Pilos Leporinos, non incidendos, sed in turundarum formam vult esse adhibendos.*

(62) *l. c. p. 390. sqq.*

cujus descriptionem quoque dedit *Solingen*, (63) qui & valde admodum commendat pulverum istum. (64)

℞ Gallar immatur.
Farin. volat. præsertim avenæ aa. ℥ſ.
⊕ cypr. ℥ij.
Gumm. Tragac. pulv. ℥ij. Mist. f. pulv.

Nec defuisse qui muscum sambucinum probarunt, vulneri usquedum pallesceret, imponendum testatur *Forestus*, (65) qui pulveris quoque meminit e didymis & vasis spermaticis vituli combustis, quo judæi in recutitione uti dicuntur, & ipse Gallas collaudat ignitas & exsiccatas; Ut taceam terram Japonicam, crocum martis adstringentem, Alum. Cort. Granat. Sacch. saturni, hepar vituli arefactum, quæ teste sæpius laudato nostro *Heistero*, (66) non raro in usum trahuntur, & sexcenta alia hujusmodi remedia scriptoribus passim, singulari nec sine laude, commemorata.

§. XIX.

Quamvis autem minime gentium id mihi sumo, ut vel de omnibus hisce remediis judicium ferrem forte intempestivum; Tantum tamen abest, ut utramque eadem hic semper impleant paginam, ut potius haud pauca sæpius sperato destituantur effectu; tum, quod non raro ob vulneris angustiam in sicca, quam vocant, forma, cum fructu adhiberi nequeant; tum quoque, quod ægre plerumque a vulnere divellantur, aut si sponte decidant, sanguis ne denuo prorumpat, non satis prohibeant; tum præsertim denique, quod cum cæteris stypticis acrioribus id commune tantum non omnia habeant in-

(63) *l. c. p. 391.*
(64) *l. c. p. 253.*
(65) *Obs. Chir. L. VI. p. 64. Obs. 36.*
(66) *Chirurg. p. 56.*

commodum, ut in orificio vulneris ſæpius ſanguinem ita coagulent, ut externe quidem Hæmorhagia videatur ſublata, interne autem nihilo ſecius, vulnere arteriæ non occluſo, ſanguis, denegato ſibi libero exitu, in muſculorum & tendinum interſtitiis latibula quærat, & ſtagnatione ſua deinceps febres, ſpasmos, aliaque dira pro re nata ſymptomata excitat, quorum triſtia commemorarunt exempla *Zittmannus*,(67) *Ammannus*, (68) *Borrichius*,(69) aliique.

§. XX.

Hinc alii aliam ingrediendam eſſe viam, remediaque exquirenda ſuſpicati ſunt, quibus ſangius coerceretur felicius adhuc & compeſceretur. Præſtantiſſima autem hac inter merito judicata fuerunt oleum therebinthinæ & ſpiritus vini alcooliſatus,(70) quorum præſertim ultimum a Celeb. *Bohnio* primum huic negotio adhibitum,(71) majores ſemper exſerit vires, ſi cum therebinthina, reſina elemi & maſtyche fuerit digeſtum. Mittimus aquæ fontanæ uſum, cujus vires quidem in Act. Haffnienſſ. (72) valde celebrantur, ita tamen, ut ſimul appareat, effectum ejusdem non ſemper æque fuiſſe felicem. Neque attingimus experimentum quod a *Camerario* (73) repetitum, quod membrorum amputatorum ſanguinem ſiſtere, teſtatur, eadem ſi pullo gallinaceo vivo, ea, aperto fuerint intruſa: Neque opii denique uſum externum pluribus hic inveſtigabimus, quamvis a G. *Horſtio* (74) val-

(67) *Medicin. Forenſ. p. 462.*
(68) *Prax. Vuln. Leth. p. 248.*
(69) *Act. Haſſn. Ann. 1674. p. 78.*
(70) *Conf. hic omnino iterum Heiſterus l. c. p. 56.*
(71) *Vid. Act. Erudit. Lipſ. Ann. 1683. m. April. p. 153. ſeqq*
(72) *Vol. II. p. 3. ſqq.*
(73) *Syll. memor Medic. Cent. 4. part. 26.*
(74) *Lib. 9. Obſ. 12.*

valde olim commendatum; ſed tribus tantum, quod ajunt, verbis recordamur *liquoris noſtri vegetabilis*, blande aciduli & balſamici, qui ſimplici methodo e paucis herbis paratus, tam interne quam externe egregie vires ſuas exſerit & ſanguinem certo ſiſtit, plus ſimplici quod ipſe vice ſum expertus.

§. XXI.

Quemadmodum autem ſupra jam innuimus, enormes quandoque accidere Hæmorhagias, ad quas compeſcendas cuncta fere quæ vocant ſtyptica vix ac ne vix quidem ſufficjunt, præſertim cum vaſa majora fuerint læſa, ita nunc porro nobis eſt circumſpiciendum, quomodo in talibus, ſi forte obvenerint, caſibus caute ſit progrediendum. Quamvis autem non pauci hic ſuadeant autores, corroſiva ut adhibeantur remedia, inter quæ inprimis laudari ſolet ☿rius ſublimatus, lapis cauſticus quem alias infernalem vocant, & ⊕, præſertim cyprium, globuli inſtar formandum & poſtea aperturæ arteriæ, antequam faſciis illa conſtringatur imponendum, aut quod *Solingen* (75) magis placet, ℴℴ vitrioli: Nihilo tamen minus quum jam *Kerckringius* (76) noxæ lethalis ex uſu ejusdem in vulneribus, exemplum attulerit, ſatius non immerito videtur cauteria potius actualia præſertim ſi periculum fuerit in mora adhibere, quæ non eſcharæ modo vulnus claudunt, & ſanguinis fluxum citius compeſcunt, verum omnibus quoque, externarum partium vulneribus tantum non ſemper optime conveniunt. Inſtituuntur vero iſta ferro candente, pro lubitu cujusvis, & ratione vulneris, varie efformato; eo ut arteria tangatur. (77)

(75) *Chirurg. Werken.*

(76) *Spicilegium Anatomicum Obſ. 58.*

(77) *Figuras ſi inſpicere lubet, evolvas Sculteti Armamentarium Chirurg. Soling. Wercken pag. 267. Tab. II. Heiſter. Chirurg. Tab. 3. f. 8-15*

Ubi tamen inprimis haud negligendum eſt: optimum *Heiſteri* noſtri conſilium,(78) duo in operatione hac, ut in promptu ſint cauteria, ne ipſa forſan remoretur, alterum ſi fortaſſe ſanguis exſtinguat. Præterea caute omnino hic erit mercandum, ne in religatione cruſta ex uſtione orta avellatur, hincque Hæmorrhagia revertatur, ſed ipſa potius juſto tempore ſponte decidat. (79)

§. XXII.

Quodſi autem contigerit ut arteria transverſim ſecta fuerit, ita ut eadem ſimul plane abſciſſa, dummodo ſanguis remediis ſiſti poterit ſupra adductis, arteria ſponte intra muſculos retracta vi quadam naturæ, globulo quaſi & fibris occluditur. Transverſim vero ſi ſaltem inciſa, eadem ut omnino diſcindatur, opus,(80) (præſertim in læſionibus tibiarum & cubitorum) ut ea ratione multo facilius occludatur, quod ut commodius fiat, vulnus ſi forſan nimis qnandoque arctum fuerit, dilatandum forfice incurvo ne ſcilicet partes ſubſtratæ & arteria jamjam læſa amplius adhuc lædatur.

§. XXIII.

Verum longe alia ratio eſt ineunda, ſi per longitudinem vulnus fuerit inflictum, nec ullo modo ſanguis ſeſe reprimi patiatur, ita ut nulla mora interjecta; Operatio aneuryſmati conveniens inſtituatur, quam etiam exemplo adducto, comprobat *Bohnius.* (81) Et primo quidem opus eſt, quidam ut miniſter membrum læſum, ſive pes ſit ſive manus, arripiat, arreptumpue firmiter teneat. Huic adjun-ga-

(78) *l.c.pag.56. ſq.*

(79) *Idem l. c. pag. 57.*

(80) *Solinus c. l. pag. 390. Galenus l. 6. Therap. cogimur non modo Arterias ſed etiam venas totas præcidere, utique transverſas.*

(81) *Exam. vuln. letb. p. 36. ſq.*

gatur & alter, cui torcularis custodia demandetur, ut jussu artificis, vel relaxet illud vel coarctet: porro arteria torculari eo usque est comprimenda, ut ne guttula quidem sanguinis ulterius prorumpat: decisis deinceps integumentis & musculis circumjacentibus, ipsa arteria denudanda, cruor illi inhærens abstergendus, & vitrioli frustulum, gossypio aut linteo carpto involutum aperturæ ejusdem est intrudendum. Postea splenia parva ipsi applicanda, his superimponenda charta dentibus masticata, & linteum carptum, aut crepitus lupi. Coronidis denique loco superaddendum emplastrum, in quatuor potissimum partes, ramorum instar divisum, cui splenium & fascia duplex, longior, adaptetur, incipiendo a parte membri inferiori, versus superiora. Hisce peractis si sanguis non erumpat, cuncta jam sunt absoluta, sin minus, alia denuo via erit procedendum, & arteria acu obtusa, & curva suffodenda, (caute tamen ne nervus lædatur,) filoque trajecto liganda, ita tamen ut arteria maneat imperforata, quod dein filum quatuor digitorum latitudine e vulnere propendeat, necesse est, sponte donec sua decidat. Ita operatione hac peracta, nonnulli membrum læsum, linteo, oxycrato imbuto involvunt, quod cholericis maxime conducit, illudque elevatiori aliquantulum situ collocare, & per aliquod dies fascias non removere jubent. (82)

§. XXIV.

Nec remedia inter exteriora prorsus negligenda venæ sectio, revulsionis ergo ex latere opposito instituenda. Quamvis autem illud promiscue admittere haud pauci merito dissuadeant, attamen si æger phletoricus, fuerit, illam aut omnino non negligendam, aut saltem hæmorrhagiam ninis cito non reprimendam esse censemus.

(82) *Conf. Heister. c. l. pag. 384. f. it. Forestus c. l. pag. 65.*

§. XXV.

Et hæc quidem præcipua ſunt præſidia quæ a chirurgis vulgo adhiberi ſolent. Sequantur illa jamjam interna, præcipue ea quæ orgasmum ſanguinis, experientia teſte temperant. Hæc autem inter præ reliquis ſeſe commendat nitrum, abſorbentibus, itemque cinabarinis, mixtum, quod egregium ſæpius produxit effectum. Formulam ſi deſideres, hanc habe, ex mente Celeb. *Stahlii* præſcriptam:

℞ ⦶ præcipitat
Corall. rubr. ppt.
Lap. cancr. acido citri ſaturat. ana ʒj.
Cinab. nat. opt. ppt. ℈j.
M. f. pulvis cujus ℈j. detur ſæpius.

Nec utilitatem affert omnino nullam lapis Hæmatites, qui cum adſtringente blanda vi, balſamici quid ſibi habet conjunctum. Aut ſi mavis:

℞ Lap. prunell. ʒj.
⊕ ♂tis ʒſ. M. f. pulvis, in tres partes diviſus, quavis adhibeatur hora, aut citius.

His ſi nihil effeceris, moderate ſiſtentia, v. gr. Liquor noſter ſtypticus vegetabilis ſupra adductus, ad cochlear circiter j. vel ij. repetitis vicibus datus, & anodino-ſedativa in uſum ſunt vocada, quorſum ſequentem præſcribimus formulam:

℞ ▽ plantag. ℥ij.
Roſar. ℥j.
Sangu. Dracon. ʒS.
Spec. de Hyac. ℈j.
Lap. prunell. ℈ij.
Laud. opiat. aut Mp. de Cynogloſ. gr. iij.
Sacch. perlat. q. ſ. ad grat. ſapor. M.

Non eſt quod pluribus formulis chartam impleamus; ſufficiat

ciat monuiſſe, & adſtringentia fortiora, urgente tamen ſumma neceſſitate, poſſe propinari, inprimis TR. ⊕-li a pluri-mis commendatam, ut taceam analeptica, cordialia, & emulſiva ad reficiendum ægrum opportuna, cum formulas eorum quivis cordatus Medicus conſcribere, pro re nata ſatis ſuperque ſciat.

§. XXVI.

Ultimum tandem refugium, cœtera ſi incaſſum fuerint tentata, conſiſtit in amputatione ejus, quod læſum fuerit, membri. Raro autem iſta his in caſibus inſtitui ſolet, cum quod ægris nimis plerumque videatur crudelis, tum quod ad extremam neceſſitatem usque plerumque differatur, ubi per repetitum ſanguinis profluvium Vires jam fuerint exhauſtæ: Rarius eventum producit ſperatum, & ſaucitati ad æterna uno plerumque membro truncati emigrant, cum tamen, ſi amputatio tempeſtive, in auxilium vocaretur, haud pauci ſervarentur. Neutiquam hocce conſilium de amputatione femoris aut humeri interpretari volumus, utpote quorum exſtirpatinem tentare, non rationem, ſed audaciam ſaperet.

S. D. G.

Inge-

Ingenii vires docto certamine pandis,
KRYSING qua propter præmia digna feres:
Accipe nunc lætus quos dat Tibi Phœbus honores
Queis bene promeritos condecorare solet.

Hisce paucis Nobilissimo & Doctissimo Domino KRYSINGIO, Amico æstumatissimo de Lauro Doctorali gratulatur

JOH. HENR. de SPREKELSEN,
J. U. L.

Non plane tegitur virtus caliginis umbra,
Ardua sed victrix vincere cuncta studet.
Hujusce ad laudes, KRYSINGI! niteris amplas,
Artibus hinc redeunt ampla brabæa tuis.

Paucis hisce Συγχαρίας καὶ Φιλοχρυσύνης ἕνεκα Affini, summos in Medicina honores capessenti, æstimatissimo, & Amico inter paucos lectissimo, prospera omnia apprecans, applaudere voluit,

H. C. BRAND,
P. & P. N.

Quan-

Quando purpureus tenebroſa nocte fugata
Phœbus quadrijugo provocat axe diem;
Igneus ac alto Titan cum currit olympo;
Umbra Incedentis tunc ſolet eſſe comes:
Illos ſic etiam comitatur fama perennis,
Illorumque caput ſplendidus ornat honor:
Qui ſtudiis animum coluerunt, quosque bibiſſe
Fontis Caſtalidum dulcia vina juvit.
Multas a teneris curas multosque labores
Impiger hauſiſti, SUAVIS AMICE! graves.
Scilicet obſcuras tenebras devincere poſſe
Mentis, non parvæ ſedulitatis opus.
Nec parvum ſtudium, ſtudiis rebusque Minervæ
Tempora cum fructu cuncta vovere ſua.
Harum ſed rerum miram TIBI cura pararunt
Anxia notitiam, continuusque labor.
Hoc igitur merito dicaris dignus honore,
Qui TIBI quæſitus conſpicuusque datur.
Quin ſane meritus decus hoc es nobile, clarum.
Atque quod imponitur NOMEN AMICE TIBI,
Hinc quoque certatim geminatis plauſibus edit
Docta Camœnarum gaudia magna cohors.
Et mea præterea lætans a Numine Summo,
Exoptare TIBI paucula Muſa cupit:

Virtus perpetuo celebretur laude superba,
Quam DOCTOS hodie posse videre finis,
Nec cadat ex animis humanis inclyta famæ
Gloria, sed vigeat non peritura TUÆ.

Paucis hisce Amico ob arctæ consanguinitatis nexum desideratissimo, cum pro summo in Medica facultate honore obtinendo disputaret, in debitæ observantiæ tesseram ex corde minus fucato gaudium suum testari conatus est

G. NIELSEN,
S.S.Th.Stud.

